

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

กรณีศึกษาหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ*

THE ROLE OF PROPAGATION OF BUDDHISM OF DHAMMADUTA BHIKKHUS: A CASE STUDY OF LUANG PU DU (BRAHMAPANYO)

พระครูปลัดโพธิวรวัฒน์ (ไพรัช แซ่เฮง),

พระสิทธิวัชรบัณฑิต (สุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน), พระมหาไพฑูริย์ ปนตนนโท

Phrakhrupalatphothiworawat (Pairach Saeheng),

Phrasitthiwacharabhandit (Surasak Paccantaseno), Phramaha Paitoon Pantanando

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: pairat.rat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาชีวิตและบทบาทของหลวงปู่ดู่ในฐานะพระธรรมทูต 2. ศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ดู่ และ 3. ศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของท่าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารประวัติคำสอน บันทึกการบรรยาย ตลอดจนบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง และนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ มีบทบาทโดดเด่นในฐานะพระธรรมทูตแนวปฏิบัติ ท่านมุ่งเน้นการเผยแผ่ธรรมด้วยการภาวนาเป็นแก่นกลาง และใช้ไตรสรณคมน์ (พุทัง ธัมมัง สังฆัง) เป็นหลักในการฝึกสติ สมาธิ และปัญญา คำสอนของท่านเรียบง่ายแต่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในอย่างลึกซึ้ง สะท้อนผ่านวิถีชีวิตและจริยวัตรอันงดงาม สัมฤทธิ์ผลของการเผยแผ่ธรรมของหลวงปู่ดู่ ปรากฏใน 2 ระดับ ได้แก่ 1. ระดับปัจเจกบุคคล ผู้ใกล้ชิดหรือผู้ปฏิบัติตามคำสอนของท่านมีพัฒนาการด้านจิตใจ เช่น ความสงบ มีสติ และเป้าหมายชีวิตที่มั่นคง และ 2. ระดับสังคม คำสอนของท่านได้ขยายออกผ่านเครือข่ายศิษยานุศิษย์ สื่อสิ่งพิมพ์และดิจิทัล ส่งผลให้การเผยแผ่ยังคงดำรงอยู่แม้หลังจากมรณภาพแล้ว อันเป็นมรดกธรรมอันทรงคุณค่าสำหรับสังคมไทย

คำสำคัญ: การเผยแผ่; พระพุทธศาสนา; พระธรรมทูต; หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the life and role of Luang Pu Du in his capacity as a Buddhist Dhammatuta, 2. examine the principles and methods of Buddhist dissemination employed by Luang Pu Du, and 3. To investigate the achievements of his Buddhism dissemination. The study employed a documentary research methodology, collecting data from the Tipitaka, historical documents on his teachings, lecture records, and related academic articles. The collected information was analyzed using descriptive analysis.

The research findings revealed that Luang Pu Du Brahmapañño played a prominent role as a Dhammaduta monk emphasizing practical practice. He focused on disseminating the

*Received August 8, 2025; Revised August 31, 2025; Accepted September 2, 2025

Dhamma with meditation as the central core and used the Triple Gem (Buddham, Dhammam, Sangham) as the principal foundation for cultivating mindfulness, concentration, and wisdom. His teachings were simple yet capable of leading to profound inner transformation, as reflected in his way of life and his exemplary moral conduct. The achievements of Luang Pu Du's Dhamma dissemination appeared at two levels. First, at the individual level, those who were close to him or who followed his teachings experienced spiritual development, such as inner peace, mindfulness, and a stable sense of life purpose. Second, at the societal level, his teachings have been disseminated through networks of disciples as well as printed and digital media, allowing the dissemination of his teachings to continue even after his passing. This has become a valuable spiritual legacy for Thai society. Keywords: Dissemination; Buddhism; Dhammaduta Bhikkhus; Luang Pu Du Brahmapannyo.

Keywords: Propagation; Buddhism; Dhammaduta Bhikkhus; Luang Pu Du Brahmapannyo

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากสมัยพุทธกาลเจริญเติบโตมาอย่างยั่งยืนจวบจนปัจจุบัน เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนที่ช่วยกันจรรโลงไว้เพื่อความผาสุกของมวลมนุษยชาติ วิถีชีวิตคนไทยยึดถือหลักคำสอนพระพุทธศาสนาแต่โบราณ มีความเคารพกฎกติกาสังคม ความเป็นอยู่เรียบง่าย ปรับตัวเข้ากับธรรมชาติ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตคนไทย เป็นแสงส่องทางในการดำเนินชีวิต มีหลักธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างความสุขและความเจริญแก่ตนเองและครอบครัว (พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมมาโล (คงเมือง) และพระมหาสุนันท์ สุนนโท, 2561) พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้และอบรมทางจิตใจ สอนหลักธรรมเพื่อพัฒนาการใช้ชีวิตประจำวัน การเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าถือเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ที่ต้องประพฤติตามพระธรรมวินัยเพื่อสร้างความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

ในยุคปัจจุบันความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดนและนวัตกรรมใหม่เติบโตแบบก้าวกระโดด ข้อมูลข่าวสารทั่วโลกมีบทบาทและส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ ความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การสื่อสาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว สร้างความท้าทายใหม่ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคดิจิทัล (พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2539) ความเจริญทางวัตถุส่งผลต่อจิตใจให้มีแนวโน้มต้องการความสะดวกสบายมากขึ้น กระตือรือร้นแสวงหาสิ่งที่ตอบสนองความต้องการในสิ่งที่พึงพอใจ ความขาดแคลน ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ คือพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดอกุศลกรรม เช่น ความโลภ ความหลง ความมัวเมา ความริษยา ความทิฐิมานะ การแข่งขันในลาภ ยศ สรรเสริญ เนื่องจากขาดการขัดเกลาจิตใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538) ส่งผลให้โอกาสศึกษาหลักธรรมลดลง คุณธรรมจริยธรรมเสื่อม อาจกระทบร้ายแรงต่อพระพุทธศาสนาในไทย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้คนในสังคม โดยมีหลักคำสอนที่มุ่งเน้นความเมตตากรุณาและส่งเสริมการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งความเมตตากรุณาที่มีคุณค่าทางจริยธรรมอันส่งผลดีต่อจริยธรรมทางสังคมและผู้คน พระพุทธศาสนาได้นำเสนอกลยุทธ์ที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา (Shukla, 2019) ศีลเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่ดำรงโดยรักษากาย วาจา และใจให้เรียบร้อย สมาธิเป็นการฝึกจิตให้มีความตั้งมั่น สงบ และมีสติ ปัญญาเป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในสังขารของชีวิต การปฏิบัติตามหลักทั้งสามประการ

จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ในบริบทสังคมไทย หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติสมาธิและเจริญสติ ช่วยให้ผู้คนเกิดความสุขสงบและพัฒนาจิตวิญญาณ การสอนของหลวงปู่ดู่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญา

การศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ดู่ยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างละเอียดเท่าที่ควร ในบริบทปัจจุบันที่สังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเผชิญปัญหาทางจิตใจและจริยธรรมที่ซับซ้อน การศึกษาแนวทางการเผยแผ่ธรรมะของหลวงปู่ดู่จึงมีความสำคัญ เพื่อเข้าใจกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอหลักธรรมให้เข้าถึงผู้คนในยุคปัจจุบัน สามารถประยุกต์ใช้พัฒนาแนวทางการเผยแผ่ที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง ช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติธรรมกับการพัฒนาจิตใจ และคุณภาพชีวิต เพื่อพัฒนาแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวิตและบทบาทพระธรรมทูตของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ
2. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ
3. เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาชีวประวัติ ผลงาน บทบาท วิธีการ และผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ เทปบันทึกเสียง บทความ บทพระธรรมเทศนา งานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูล

2.1 แหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ผู้วิจัยยึดพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2.2 แหล่งข้อมูลสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานเขียนของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต กรณีศึกษาหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่น่าเชื่อถือ

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสารเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากแหล่งอินเทอร์เน็ตที่น่าเชื่อถือ เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ชีวิตและบทบาทพระธรรมทูตของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ

หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของพระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ท่านเกิดในวันวิสาขบูชาและประสบความสำเร็จอย่างสูง การกำเนิดของพระองค์ในวัยเด็กกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ความทุกข์ ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาทางออกจากทุกข์และกลายเป็นรากฐานสำคัญในการสอนหลักธรรม

1.1 แบบอย่างชีวิตที่เป็นธรรมะ ชีวิตของหลวงปู่ดู่สะท้อนหลักทุกข์เป็นเหตุให้แสวงหาปัญญาอย่างชัดเจน ท่านเริ่มต้นด้วยแรงจูงใจในการศึกษาไสยศาสตร์และความต้องการแก้แค้น แต่สุดท้ายกลับค้นพบว่าการแก้ปัญหาที่ตนเองและการปล่อยวางคือคำตอบที่แท้จริง การเปลี่ยนผ่านจากมุมมองอาฆาตสู่เมตตาธรรมของท่านกลายเป็นเครื่องมือทรงพลังในการสื่อสารกับพุทธศาสนิกชน

1.2 วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ ความสำเร็จของหลวงปู่ดู่ในฐานะพระธรรมทูตมาจากกลยุทธ์การสอนที่หลากหลาย ท่านใช้ภาษาชาวบ้านที่เรียบง่ายในการอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้ง ทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงธรรมะได้ง่าย การใช้อุบายธรรมที่แยบคายเป็นจุดเด่นของท่าน เช่น การไม่บังคับให้นักเลงเหล้าเลิกดื่มทันที แต่ค่อย ๆ ปลูกฝังการปฏิบัติธรรมทีละน้อย หรือการสอนให้ชาวประมงรักษาศีลไว้ก่อนแม้จะขาดบ้าง ท่านยังเน้นการบูรณาการคำสอนเข้ากับชีวิตประจำวัน คำสอนที่ว่า “ขยันก็ให้ทำ ชี้เกียจก็ให้ทำ” แสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมไม่ควรแยกออกจากชีวิตประจำวันและไม่ขึ้นอยู่กับอารมณ์หรือสภาวะแวดล้อม

1.3 การปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ในช่วงที่สังคมไทยเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสำคัญ หลวงปู่ดู่สามารถปรับบทบาทให้สอดคล้องได้อย่างเหมาะสม ท่านสร้างวัดสะแกให้เป็นศูนย์กลางชุมชนเป็นทั้งที่พึ่งทางจิตใจและแหล่งเรียนรู้ธรรมะ ท่านประยุกต์หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมร่วมสมัย เช่น ปัญหาครอบครัวและยาเสพติด โดยเน้นการพัฒนาจิตใจและสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม

1.4 จริยวัตรอันเป็นแบบอย่าง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ท่านเป็นพระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพคือ จริยวัตรอันงดงามที่สอดคล้องกับคำสอน ท่านดำเนินชีวิตเรียบง่าย สันโดษ และไม่ยึดติดในลาภสักการะ ความอ่อนน้อมถ่อมตนและการไม่วิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่นแสดงถึงการละอัตตาตัวตนได้อย่างแท้จริง

1.5 มรดกที่ยั่งยืน แม้ท่านจะมรณภาพไปแล้ว แต่อิทธิพลยังคงดำรงอยู่ผ่านคำสอนและโอวาทธรรมที่ได้รับการบันทึก แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน วัดสะแกในฐานะศูนย์กลางปฏิบัติธรรมและเครือข่ายศิษยานุศิษย์ที่สืบทอดงานเผยแผ่ธรรมะ

การศึกษาชีวิตและบทบาทของหลวงปู่ดู่แสดงให้เห็นว่า พระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับคำสอน มีความสามารถสื่อสารหลักธรรมด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย สามารถปรับวิธีการสอนให้เหมาะกับบุคคลและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติดในตัวตนและลาภสักการะ และสร้างเครือข่ายเพื่อสืบทอดงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ลักษณะเหล่านี้ยังคงมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและท้าทาย

2. หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ

หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ เป็นพระอรหันต์ผู้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยหลักการและวิธีการที่เฉพาะตัว โดยสามารถถ่ายทอดธรรมะที่ลึกซึ้งให้เข้าถึงจิตใจผู้คนได้อย่างกว้างขวาง ท่านเป็นตัวอย่างของการเป็นพระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพโดยไม่ต้องอาศัยความซับซ้อนหรือเทคโนโลยีทันสมัย

2.1 ลักษณะเด่นของการเผยแผ่ธรรมะ การใช้คำสอนสั้น กระชับ แต่ลึกซึ้งเป็นจุดเด่นของหลวงปู่ดู่ ท่านมีเอกลักษณ์ในการใช้คำสอนที่สั้นแต่เข้มข้น เช่น ของดีอยู่ที่ตัวเรา อย่าไปหาข้างนอกหรือให้ภาวนาอยู่ที่ใจ จะเห็นธรรมในใจ คำสอนเหล่านี้สะท้อนหลักการพึ่งตนเองตามหลักอัตตาทิ อัตตโนนาโถ

และหลักเอทิปัสติโก คือ การเชิญชวนให้มาด้วยตนเอง นอกจากนี้ ท่านยังใช้ไตรสรณคมน์เป็นแก่นแห่งการปฏิบัติ โดยกำหนดให้การระลึกถึงพุทโธ ธัมโม สังโฆ เป็นคำภาวนาสำคัญ อ้างอิงจากประสบการณ์นิมิตดวงแก้วสามดวงที่ท่านตีความว่า เป็นสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัย การใช้ไตรสรณคมน์นี้สอดคล้องกับหลักการในพระไตรปิฎกที่เน้นการยึดไตรรัตน์เป็นที่พึ่งอย่างมั่นคง ท่านยังมีวิธีการสอนด้วยอุบายธรรมในชีวิตประจำวัน โดยสอนผ่านเรื่องราวและสถานการณ์จริง เช่น การสอนนักร้องเพลงให้เริ่มปฏิบัติวันละ 5 นาที โดยไม่ตำหนิหรือบังคับ แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์หลักบุคคลัญญาตา (การรู้จักบุคคล) และกาลัญญาตา (การรู้จักกาล)

2.2 หลักการและวิธีการเผยแผ่ ในด้านการสื่อสาร หลวงปู่ถ่ายทอดหลักธรรมด้วยภาษาชาวบ้านที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา หลีกเลี่ยงศัพท์บาลีที่ซับซ้อนหรือทฤษฎีที่เข้าใจยาก แต่ใช้คำพูดและสำนวนที่ผู้ฟังคุ้นเคย ท่านมักยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันหรือใช้อุปมาอุปไมยที่เห็นภาพชัดเจน เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมให้เข้ากับประสบการณ์จริงของผู้ฟัง ท่านเน้นการสอนแนวทางปฏิบัติที่นำไปใช้ได้จริงมากกว่าการอธิบายทฤษฎีหรือหลักการนามธรรม โดยเฉพาะการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 นอกจากนี้ ท่านยังดำรงตนเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย มีความเมตตา เรียบง่าย และสำรวม ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความศรัทธา

2.3 การประยุกต์ใช้ในยุคปัจจุบัน แนวทางของหลวงปู่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในยุคปัจจุบันได้หลายรูปแบบ การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล เช่น การทำคลิปวิดีโอสั้น การใช้อินโฟกราฟิก หรือพอดแคสต์ธรรมะที่ใช้ภาษาร่วมสมัย การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น คอร์สวิปัสสนาสำหรับมนุษย์เงินเดือน การใช้อุปมาอุปไมยร่วมสมัย เช่น เปรียบเทียบหลักธรรมกับเทคโนโลยีหรือสื่อสังคมออนไลน์ และการบูรณาการหลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ความเครียดจากการทำงาน

2.4 การเปรียบเทียบกับครูบาอาจารย์ร่วมยุค เมื่อเปรียบเทียบกับครูบาอาจารย์สายกรรมฐานร่วมยุค เช่น หลวงปู่มั่น หลวงพ่อชา และหลวงพ่อเทียน พบว่า จุดร่วม เน้นหลักการพึ่งตนเอง ไม่ยึดติดรูปแบบหรือพิธีกรรมเกินการเจริญสติและสมาธิ เป้าหมาย คือ การหลุดพ้นด้วยตนเอง ความแตกต่าง หลวงปู่ใช้ภาพองค์พระภายในเป็นอุบายปฏิบัติเฉพาะตัว วิธีการสอนเรียบง่ายและสงบเงียบ แต่แก่นธรรมลึกซึ้ง เน้นการเผยแผ่อย่างเรียบง่าย ง่ายใน ไม่จัดตั้งสำนักใหญ่โต

สรุป หลวงปู่ พรหมปัญโญ เป็นตัวอย่างของพระธรรมทูตที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิธีการที่เข้าถึงผู้คนได้ง่าย หลักการและวิธีการของท่านยังคงมีความทันสมัยและสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมปัจจุบัน แก่นสำคัญคือการทำให้ธรรมะเป็นเรื่องเข้าใจง่าย ปฏิบัติได้จริง และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้คน การเผยแผ่ธรรมะที่มีประสิทธิภาพสูงสุดมิใช่การใช้เทคโนโลยีทันสมัย แต่เป็นการสร้างผู้ปฏิบัติที่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นหลักฐานแห่งคุณูปการของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ดังที่หลวงปู่ได้แสดงให้เห็นผ่านชีวิตและคำสอนของท่าน

3. สัมฤทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของหลวงปู่ พรหมปัญโญ

การศึกษาวิเคราะห์สัมฤทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ พรหมปัญโญ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการเผยแผ่ธรรมะที่มีลักษณะเฉพาะและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ท่านมีวิธีการที่เน้นการปฏิบัติภายในผ่านการภาวนา โดยเฉพาะการภาวนาด้วยไตรสรณคมน์ มีรูปแบบการสอนที่เรียบง่ายแต่ลุ่มลึก และเน้นการพัฒนาผู้ปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยขันติและเมตตา

สัมฤทธิผลของการเผยแผ่ปรากฏในสองระดับที่สำคัญ ระดับแรกคือระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งศิษยานุศิษย์จำนวนมากเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน ระดับที่สองคือระดับสังคม ที่เกิดการสืบสานและ

ขยายผลคำสอนผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล และเครือข่ายศิษยานุศิษย์ ทำให้การเผยแผ่ธรรมมีความยั่งยืน แม้หลังจากที่หลวงปู่มรณภาพ

3.1 การผสมผสานระหว่างประเพณีและนวัตกรรม ลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจของการเผยแผ่ธรรมของหลวงปู่ คือ การผสมผสานระหว่างการยึดมั่นในหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเน้นการปฏิบัติภาวนาและการพัฒนาจิตใจ กับการประยุกต์วิธีการสอนให้เข้ากับบริบทสังคมสมัยใหม่ สิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Stark & Finke (2000) ที่เสนอว่า ศาสนาที่สามารถดำรงอยู่และเติบโตได้ในสังคมสมัยใหม่จะต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยที่ยังคงรักษาหลักการพื้นฐานของศาสนาไว้ได้ การที่หลวงปู่เลือกเน้นการสอนภาวนาแบบง่าย ไม่ซับซ้อน เช่น การภาวนาด้วยไตรสรณคมน์ ทำให้ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและปฏิบัติตามได้แม้จะไม่มีพื้นฐานความรู้ทางพระพุทธศาสนามาก่อน การที่ท่านเปิดโอกาสให้คนทุกระดับ รวมถึงผู้ที่เคยผิดพลาดในชีวิต ได้เข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติธรรม สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์หลักเมตตาและขันติในพระพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม

3.2 การบูรณาการระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเผยแผ่ธรรมของหลวงปู่ประสบความสำเร็จคือการบูรณาการระหว่างหลักธรรมคำสอนทางทฤษฎี (Pariyatti) กับการนำไปปฏิบัติ (Patipatti) อย่างเป็นรูปธรรม ท่านไม่เพียงแต่สอนหลักธรรมเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเน้นการปฏิบัติและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเห็นผลได้จริง แนวทางการสอนในลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Dewey (1916) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน การที่หลวงปู่แสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีของการปฏิบัติธรรม ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1997) ที่เน้นความสำคัญของการมีตัวแบบในการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรม

3.3 การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาผ่านการเผยแผ่ธรรมของหลวงปู่ ท่านได้ช่วยแปลงองค์ความรู้ที่ซับซ้อนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาให้เป็นความรู้ที่เข้าถึงได้และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Nonaka & Takeuchi (1995) เกี่ยวกับการแปลงความรู้ที่ชัดเจน ให้เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวบุคคลผ่านกระบวนการที่เรียกว่า internalization การที่หลวงปู่สามารถถ่ายทอดหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้เข้าใจได้ง่าย และปฏิบัติได้จริง จึงเป็นตัวอย่างที่ดีของการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้การเผยแผ่ธรรมของท่านไม่เพียงแต่ประสบความสำเร็จในช่วงชีวิต แต่ยังสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกที่ยั่งยืนและขยายวงกว้างไปสู่สังคม แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีรากฐานมั่นคงในหลักธรรม แต่สามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชีวิตและบทบาทพระธรรมทูตของหลวงปู่ พรหมปัญโญ ผลการวิจัยพบว่า หลวงปู่ พรหมปัญโญ ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ธรรมทูตในเชิงโครงสร้างระบบ เช่น การเดินทางไปต่างประเทศหรือปาฐกถาธรรมอย่างเป็นทางการ หากแต่ท่านมีบทบาทสำคัญในลักษณะของธรรมทูตในทางปฏิบัติ (Practical Dhamma Messenger) โดยถ่ายทอดพระธรรมคำสอนผ่าน การดำรงชีวิตเป็นแบบอย่างแห่งธรรมมากกว่าการแสดงธรรมในรูปแบบที่เป็นพิธีกรรมหรือการเทศนา ประเด็นสำคัญที่ค้นพบ ได้แก่ 1. ธรรมทูตในทางพฤติกรรม หลวงปู่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ใช้เมตตาธรรมและความสงบเป็นเครื่องมือถ่ายทอดธรรมะ โดยมีคำพูดที่กลายเป็นอุบายธรรม เช่น หมั่นทำเข้าไว้ และทุกข์ คือ ครู ซึ่งแฝงด้วยปัญญาอันลึกซึ้ง เป็นภาษาที่ประชาชน

ทั่วไปเข้าถึงได้ง่าย 2. แนวทางสายกรรมฐาน ท่านยึดหลักการปฏิบัติของพระป่าสายกรรมฐาน โดยเฉพาะ การเจริญภาวนา การฝึกจิต และการวางจิตให้เป็นกลาง ท่านกล่าวไว้ว่า ให้เห็นพระในใจ ซึ่งสะท้อนถึงการเน้น การปฏิบัติธรรมด้วยตนเอง ไม่ติดรูปแบบ 3. สืบทอดธรรมะอย่างยั่งยืน แม้ท่านจะไม่แสวงหาชื่อเสียง หรือการเผยแพร่อย่างเปิดเผย ทว่าอิทธิพลของท่านได้แผ่ขยายผ่านศิษยานุศิษย์ หนังสือธรรมทาน รวมถึงการใช้ เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ เช่น เว็บไซต์วัดสะแก ที่นำคำสอนของท่านเผยแพร่ต่อไปอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังพบว่า แนวทางพระธรรมทูตในพระไตรปิฎก พระธรรมทูตที่ดีควรเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ เป็นแบบอย่างแก่ญาติโยม ไม่ใช่เพียงแค่การสั่งสอนทางวาจาเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ในจังหวัดอ่างทอง ที่เสนอว่า พระธรรมทูตพึงมีเมตตาธรรม ความเสียสละ และไม่ยึดติดในลาภสักการะ หลักปุคคลัญญุตานในพระพุทธศาสนา หลวงปู่ดู่ มักปรับการถ่ายทอดธรรมให้เหมาะสมกับจริตของผู้ฟัง ซึ่งสอดคล้องกับหลักปุคคลัญญุตาน หรือการรู้จักบุคคล ในพระไตรปิฎก (อง.ปญจก. 22/273/286) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ระบุว่า ผู้สอนธรรมควรเข้าใจพื้นฐานของผู้ฟังก่อนการแสดงธรรม แนวทาง สายพระป่า การปฏิบัติของหลวงปู่ดู่มีความคล้ายคลึงกับพระป่าสายกรรมฐาน เช่น หลวงปู่มั่น ฐริทัตโต และ หลวงพ่อชา สุภทโท ซึ่งเน้นการฝึกฝนภายในจิตใจ ไม่เน้นพิธีกรรมภายนอก โดยมีหลักการร่วม คือ ปฏิบัติ เพื่อรู้แจ้ง ดังที่หลวงปู่มั่นเคยกล่าวว่า ธรรมะมิใช่สิ่งที่จะต้องพูดมาก แต่ต้องลงมือปฏิบัติ สรุพบพบว่า บทบาท ของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ ในฐานะพระธรรมทูต มีความโดดเด่นในด้านการเผยแผ่ด้วยพฤติกรรมธรรมมากกว่า การพูดเทศน์ ท่าน คือ รูปธรรมของพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ผู้ไม่แสดงตนแต่เปี่ยมด้วยพลังแห่งเมตตา สติ และปัญญา จึงเป็นแบบอย่างของพระธรรมทูตที่สอดคล้องทั้งแนวคิดในพระไตรปิฎก แนวทางพระป่า สายกรรมฐานและทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพร้อมสมัยอย่างชัดเจน

2. หลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ พร้อมการเปรียบเทียบกับ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผลการวิจัยที่ค้นพบ จากการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับหลักการและวิธีการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของ หลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ พบว่าท่านมีแนวทางเฉพาะที่แตกต่างจากพระธรรมทูตในระบบ โครงสร้างสมัยใหม่ โดยเน้นธรรมทูตเชิงจิตวิญญาณ มากกว่าธรรมทูตเชิงสถาบันโดยสรุปแนวทางเผยแผ่ธรรม ของท่านได้ดังนี้

2.1 หลักการสำคัญของการเผยแผ่ธรรม เน้นไตรสรณคมน์เป็นแก่นของธรรมะ หลวงปู่ดู่ ให้ความสำคัญกับการระลึกถึง “พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ” ว่าเป็นหัวใจและรากแก้วของพระพุทธศาสนา โดยกล่าวว่า “ให้ภาวนา พุทฺโธ หรือ พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ บ่อย ๆ ธรรมจะเกิดในใจเอง” เป็นการสร้างฐานจิตใจให้มั่นคงใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

2.2 ใช้ถ้อยคำเรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง คำสอนของท่าน เช่น “หมั่นทำเข้าไว้” “เห็นพระในใจ” “ทุกข์ คือ ครู” “ของดีอยู่ที่ตัวเรา” ล้วนเป็นถ้อยคำสั้น ๆ ที่สะท้อนโลกทัศน์และจิตตภาวนา ซึ่งเป็นการนำพา ธรรมะสู่ใจผู้ฟังอย่างแยบคาย เน้นการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ท่านไม่เน้นพิธีกรรมหรือการเทศนาแบบ เป็นทางการ แต่จะถ่ายทอดคำสอนในรูปแบบการชี้ธรรมตรงใจ หรือการแนะนำให้ภาวนาในรูปแบบ ที่เหมาะสมกับบุคคล เช่น กรณีนักเลงเหล้าที่ท่านให้เริ่มภาวนาเพียงวันละ 5 นาที ซึ่งเป็นการเปิดประตูธรรมะ โดยไม่สร้างกำแพงทางศีลธรรมหรือระดับปฏิบัติ สื่อธรรมผ่านจริยวัตรและความเรียบง่าย ท่านมิได้เทศนาผ่านเวที สาธารณะ แต่การดำรงตนอย่างเรียบง่าย สุภาพ มีวัตรปฏิบัติเรียบง่าย กลายเป็นแบบอย่างของชีวิตที่เป็นธรรมะ (Living Dhamma) ทำให้ผู้ใกล้ชิดสัมผัสธรรมะได้โดยไม่ต้องมีถ้อยคำใด บูรณาการ “ทฤษฎี + ปฏิบัติ” อย่างเป็นธรรมชาติ ท่านผสมผสานหลักธรรมกับการปฏิบัติให้เหมาะกับจริตของผู้รับธรรม โดยไม่ตัดสิน ไม่กดดัน เป็นการเผยแผ่ที่ให้เกียรติโลกภายในของผู้ปฏิบัติ

การเผยแพร่ธรรมของหลวงปู่สุอดคล้องอย่างชัดเจนกับแนวคิดในพระพุทธศาสนาและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง 1. แนวปุคคัลญญา และกาลัญญา สอดคล้องกับหลักพุทธวิธีการสอนตามแนวของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2564) ที่เน้นการรู้จักผู้ฟังและกาลเทศะ ท่านมุ่งให้ธรรมะเข้าถึงใจคนโดยไม่ยัดเยียด จึงสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในได้จริง 2. แนวพระกรรมฐาน ตรงกับวิถีของพระอาจารย์ใหญ่ เช่น หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และหลวงพ่อบุชชา สุภทฺโท ที่ใช้ชีวิตจริงวัตรและการภาวนาเป็นเครื่องสื่อธรรม ไม่เน้นการขยายองค์กรหรือกิจกรรมภายนอก (พระมหาบัว ญาณสมปนฺโน, 2553) 3. แนวสอนเข้ากับชีวิต 4. ความแตกต่างจากวรรณกรรมและแนวพระธรรมทูตสมัยใหม่ ไม่เน้นกิจกรรมเป็นระบบ ต่างจากพระธรรมทูตในยุคปัจจุบันที่เน้นการเทศนา อบรม การจัดโครงการ ท่านกลับเผยแพร่โดยไม่มีโครงการ แต่ใช้ชีวิตธรรมดาเป็นธรรมะ 5. ไม่เน้นโครงสร้างองค์กรหรือระบบเผยแพร่ ท่านไม่จัดตั้งกลุ่มธรรมะ หรือขยายวัดในเชิงปริมาณ แต่เน้นการแนะนำการภาวนาในระดับบุคคล เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในที่ยั่งยืน และ 6. ไม่ใช่พระนักเทศน์ในเวที แต่เป็นครูแห่งความเงียบ การแสดงออกของท่านตรงข้ามกับการเทศนาแบบปาฐกถา แต่กลับเต็มเปี่ยมด้วยพลังธรรมที่ชักนำคนให้ปฏิบัติตนดีขึ้นโดยไม่มีคำพูดใด สรุปพบว่า แนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ พรหมปญฺโญ เป็นแนวทางที่เน้นการเข้าถึงธรรมจากภายในผ่านการภาวนาจริงวัตร และคำสอนที่ลึกซึ้งในความเรียบง่าย สอดคล้องกับหลักธรรมของพระพุทธองค์ในแง่เอหิภิกขุสัจจ (จงมาด้วยตนเอง) สันติภูมิจิโก (สามารถประจักษ์ได้เอง) และโอปนยิโก (นำไปใช้ได้จริง) ขณะเดียวกันก็แตกต่างจากแนวเผยแพร่แบบระบบโครงสร้างหรือกิจกรรมเชิงองค์กรในยุคปัจจุบัน จึงอาจสรุปได้ว่า หลวงปู่คือ ตัวอย่างของพระธรรมทูตแนววิถีที่เน้นการปลุกจิตวิญญาณ ไม่ใช่เพียงการประกาศคำสอน โดยคำสอนของท่านจึงไม่เพียงเป็นการเผยแพร่ แต่เป็นการถ่ายทอดสภาวะธรรมที่มีชีวิต

3. เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของหลวงปู่ พรหมปญฺโญ

3.1 จากการศึกษาค้นคว้า สัมฤทธิ์ผลของการเผยแพร่ธรรมของหลวงปู่ พรหมปญฺโญ สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ระดับหลัก ได้แก่ 1. ระดับปัจเจกบุคคล คำสอนและแนวทางปฏิบัติของหลวงปู่มีอิทธิพลต่อผู้ที่ใกล้ชิดหรือติดตามศึกษาธรรมของท่านอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะการเน้น การภาวนาโดยอิงหลักไตรสรณคมน์ (พุทธัง ัมมัง สังฆัง) เป็นพื้นฐานการฝึกจิต ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนา สติ สมาธิ และปัญญา ของผู้ปฏิบัติ แม้ในผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางธรรมะก็สามารถเข้าถึงการปฏิบัติได้อย่างง่ายและเห็นผลในชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงเชิงจิตใจที่ปรากฏ ได้แก่ การมีสติมากขึ้น ความสงบภายใน และการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย 2. ระดับสังคมและชุมชน สัมฤทธิ์ผลในระดับสังคมปรากฏชัดจากการที่คำสอนของท่านได้ถูกถ่ายทอดผ่าน หนังสือธรรมทานกว่า 300,000 เล่ม รวมถึงช่องทางสื่อดิจิทัลต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ YouTube Facebook และ LINE ซึ่งเป็นการเผยแพร่ในยุคสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลาย การรวมกลุ่มของศิษยานุศิษย์ เช่น กลุ่มเพื่อนธรรมเพื่อนทำ เป็นตัวอย่างของการสืบสานแนวทางปฏิบัติของท่านอย่างมีระบบและต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน องค์กรทางธรรมะ เช่น มูลนิธิและวัด ที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ยังคงมีบทบาทในการจัดกิจกรรมเผยแผ่อย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดภาวนา การแจกหนังสือธรรมทาน และการบรรยายธรรมผ่านสื่อออนไลน์

3.2 ผลงานเผยแพร่ธรรมของหลวงปู่สะท้อนแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา ในประเด็นสำคัญหลายประการ ได้แก่ แนวคิดเรื่องกัลยาณมิตร ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า กัลยาณมิตรเป็นทั้งหมดของพรหมจรรย์ (อง.เอก. 20/12/105) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยหลวงปู่ดำรงตนเป็นครูบาอาจารย์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาและเป็นแบบอย่างของการฝึกตนผ่านการกระทำมากกว่าคำพูด แนวทางธรรมทูตสายปฏิบัติ สัมฤทธิ์ผลของการสื่อธรรมของท่านสอดคล้องกับแนวทางของหลวงปู่มั่น ภูริทัตโต และหลวงพ่อบุชชา สุภทฺโท ที่มุ่งการ เปลี่ยนแปลงจากภายในผ่านการภาวนา มากกว่าการเทศนาเพื่อให้ความรู้เพียง

ผิวดิน สอดคล้องกับแนวคิดของ Campbell (2013) ที่เสนอว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาในโลกยุคใหม่ ซึ่งสามารถขยายขอบเขตการรับรู้และเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาไปยังผู้คนจำนวนมากได้

3.3 ในขณะที่แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนายุคใหม่โดยทั่วไปมักเน้นกิจกรรมที่เป็นระบบ เช่น การจัดอบรม การเทศนาในเวทีสาธารณะ หรือการสื่อสารผ่านสื่อสารมวลชนในรูปแบบการตลาดธรรมะ (Dhamma Marketing) นั้น แตกต่างจากแนวทางของหลวงปู่ดู่กลับเน้นการสื่อสารแบบเรียบง่าย ผ่านจริยวัตรและการดำรงตนเป็นแบบอย่าง มากกว่าการกล่าวสอนตรง ๆ ตัวอย่างวาทีธรรมของท่าน เช่น “หมั่นทำเข้าไว้” “ให้เห็นพระในใจตนเอง” ซึ่งเป็นวาทีที่เรียบง่าย แต่สื่อสารถึงแก่นของพุทธธรรมที่ลึกซึ้งและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง แตกต่างจากคำสอนเชิงทฤษฎีในแนวตำรา สรุปพบว่า สัมฤทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ สะท้อนให้เห็นว่า การสื่อสารธรรมะไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบทางการหรือโครงสร้างที่ซับซ้อน หากแต่เน้น ความจริงแท้จากการปฏิบัติ สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน คำสอนของท่านสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมดั้งเดิมที่เน้นการพัฒนาภายใน และยังเปิดรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อขยายการเข้าถึงในยุคปัจจุบัน เป็นแบบอย่างของพระธรรมทูตสายปฏิบัติที่มีพลังและยังคงคุณูปการต่อชาวพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัยและองค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต กรณีศึกษาหลวงปู่ดู่ พรหมปัญโญ โดยสรุปออกมาเป็นโครงสร้างที่ชัดเจนและเรียบง่าย ประกอบด้วยสององค์ประกอบหลัก คือ

แนวทางการเผยแพร่ และ สัมฤทธิผลแห่งการเผยแพร่ ซึ่งสะท้อนถึงทั้งกระบวนการ และผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านธรรมทูตของหลวงปู่ดู่ ในส่วนของ แนวทางการเผยแพร่ ภาพได้เน้นการภาวนาเป็นศูนย์กลางของการเผยแพร่ธรรม โดยหลวงปู่ดู่ใช้การฝึกสติ สมาธิ และปัญญา ผ่านหลักไตรสรณคมน์ คือ “พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ อัมมัง สรณัง คัจฉามิ สังฆัง สรณัง คัจฉามิ” เป็นแกนในการพัฒนาจิตใจ คำสอนของท่านมิได้เน้นที่พิธีกรรมหรือการเทศนาอันวิจิตรพิสดาร หากแต่มุ่งเน้นการฝึกภายใน โดยให้สติเป็นตัวนำเพื่อให้จิตเกิดสมาธิและปัญญาตามลำดับ นอกจากนี้ คำสอนของท่านยังเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน แต่มีพลังในการเปลี่ยนแปลงจิตใจ ผู้ปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง จริยวัตรของหลวงปู่ดู่เองก็ถือเป็นธรรมะที่มีชีวิตที่ศิษย์สามารถสัมผัสและยึดถือเป็นแบบอย่างได้ ท่านดำรงตนอย่างสงบ สมณะ มั่นคงในวัตรปฏิบัติ และยึดหลักการสอนด้วยการกระทำจริงในชีวิตประจำวัน ไม่เน้นแค่คำพูด แต่แสดงออกผ่านพฤติกรรมและเมตตา ในส่วนของสัมฤทธิผลแห่งการเผยแพร่ ภาพได้แยกผลลัพธ์ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1. ระดับปัจเจกบุคคล ผู้ที่ได้ศึกษาหรือใกล้ชิดกับหลวงปู่ดู่ จะมีพัฒนาการทางจิตใจ เช่น มีจิตใจสงบ เกิดสติในการดำรงชีวิต และมีเป้าหมายชีวิตที่มั่นคง หลายคนสามารถฝึกตนจากภายในจนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและวิถีชีวิตได้อย่างสิ้นเชิง และ 2. ระดับสังคม คำสอนของท่านไม่ได้จบลงเพียงในยุคสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ แต่ยังคงขยายผลผ่านเครือข่ายศิษยานุศิษย์ที่นำหลักธรรมไปปฏิบัติและเผยแผ่ต่อ รวมถึงการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อดิจิทัล ทำให้คำสอนของท่านเข้าถึงผู้คนในวงกว้าง แม้ในยุคสมัยใหม่ ยิ่งไปกว่านั้น การที่คำสอนของท่านยังดำรงอยู่แม้หลังมรณภาพ ถือเป็นมรดกธรรมที่มีคุณค่ายิ่งต่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย สรุป ภาพนี้นำเสนอสาระสำคัญของงานวิจัยในเชิงสังเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นถึงการเผยแพร่ธรรมะในแนวทางปฏิบัติของหลวงปู่ดู่ที่ลุ่มลึก เรียบง่าย และเปี่ยมด้วยพลังในการแปลงทั้งระดับบุคคลและสังคม สะท้อนความสำเร็จของพระธรรมทูตที่แท้จริงอย่างแท้ลึกซึ้ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมการเผยแพร่ที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าพิธีกรรมหรือทฤษฎี เพื่อให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง
2. พระสงฆ์ควรพัฒนาสื่อและช่องทางการเผยแพร่ธรรมที่หลากหลายและเข้าถึงคนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะสื่อดิจิทัลสำหรับคนรุ่นใหม่ โดยยังคงรักษาแก่นคำสอนทางพระพุทธศาสนา
3. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้ปฏิบัติธรรมในระดับชุมชนและสังคม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติธรรม ซึ่งจะช่วยสร้างความยั่งยืนในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตแบบบูรณาการ โดยใช้แนวทางของหลวงปู่ดู่ที่เน้นการประยุกต์พระธรรมเข้ากับชีวิตประจำวัน จัดการฝึกอบรมที่ครอบคลุมทั้งพระธรรม วิธีการสื่อสาร เทคนิคการเผยแพร่ และการเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. สร้างระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพระธรรมทูต จัดให้มีการประชุมเครือข่ายเพื่อแบ่งปันประสบการณ์การเผยแพร่ศาสนา การแก้ไขปัญหา และการประยุกต์แนวทางของหลวงปู่ดู่ในบริบทที่แตกต่างกัน
3. จัดทำคู่มือปฏิบัติงานสำหรับพระธรรมทูต ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการสอนธรรมะแบบเรียบง่าย การใช้ภาษาพื้นบ้าน และการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ฟังตามแบบอย่างของหลวงปู่ดู่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเผยแผ่ธรรมของพระภิกษุในสายปฏิบัติอื่น ๆ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบริบทสังคมปัจจุบัน
2. ควรมีการศึกษาผลกระทบระยะยาวของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของหลวงปู่ดู่ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะทางจิตของผู้ปฏิบัติ การยอมรับของชุมชน ต้นทุน-ผลตอบแทน และความเหมาะสมสำหรับวัดขนาดต่างๆ
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) เพื่อพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ประยุกต์หลักการของหลวงปู่ดู่ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย โดยเฉพาะเยาวชนและคนรุ่นใหม่

เอกสารอ้างอิง

- พระครูโสภณธรรมวิจารณ์ และคณะ. (2559). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตในจังหวัดอ่างทอง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), 29-42.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). โอ ที่ ภายใต้วัฒนธรรมแห่งปัญญา (ศาสนากับยุคโลกาภิวัตน์). สืบค้น 2 มกราคม 2567, จาก <https://shorturl.asia/UK3MQ>
- พระมหาบัว ญาณสมปนโน. (2553). ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2539). พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระอธิการสุรศักดิ์ สุขุมโล (คงเมือง) และพระมหาสุนันท์ สุนนโท. (2561). เทศนาวิธีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2-2), 195-207.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2564). พุทธวิธีการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 26). สืบค้น 15 มกราคม 2567, จาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/313
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. New Jersey: Prentice Hall.
- Campbell, H. A. (2013). Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds. New York: Routledge.
- Dewey, J. (1916). Democracy and Education: An Introduction to The Philosophy of Education. New York: Macmillan.
- Nguyen, H. H. (2022). Some Ethical Values in Buddhist Philosophy. International Journal of Education Humanities and Social Science, 5(4), 94-99.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation. New York: Oxford University Press.
- Shukla, S. (2019). Buddhist Ethics: Some Reflections. Pracya Journal, 11(1), 86-95.
- Stark, R. & Finke, R. (2000). Acts of Faith: Explaining The Human Side of Religion. Berkeley: University of California Press.

